

บทที่ 3

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวัฒนธรรมจีน

ประเทศจีนเป็นประเทศหนึ่งที่มีความเจริญรุ่งเรืองมานาน ทำให้วัฒนธรรมจีนหลายอย่างเป็นที่ยอมรับกันทั่วโลก เช่น วัฒนธรรมการกิน วัฒนธรรมด้านความคิด วัฒนธรรมจีนในแง่โบราณคดี และวัฒนธรรมจีนอีกหลายอย่าง เมื่อกล่าวถึงวัฒนธรรมจีน จำเป็นต้องกล่าวถึงวัฒนธรรมเดิม 3 อย่างของจีน คือลัทธิขงจื๊อ เล่าจื๊อ และโมจื๊อ ดังนี้

ลัทธิขงจื๊อ (Confucius)

ลัทธิขงจื๊อ เป็นลัทธิที่มีคำสอนเก่าแก่แต่ยังใช้ได้ดีในปัจจุบัน เกี่ยวกับระเบียบพิธีการและความสัมพันธ์ของครอบครัว เพื่อความดีงามของสังคมส่วนรวม ขงจื๊อเห็นว่าจะต้องควบคุมความสัมพันธ์ทั้ง 5 ให้ดี คือ ผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครอง บิดากับบุตร พี่กับน้อง เพื่อนกับเพื่อน สามีกับภรรยา โดยเน้นให้ตระหนักถึงหน้าที่ของตนของตนอย่างดั่งแท้ และมีการปฏิบัติก่อให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุขในบ้านและสังคม (ณัฐฐินี ภาสะพงศ์, 2538: 11) โดยเฉพาะความสัมพันธ์ที่มีความสำคัญมาก คือความสัมพันธ์ของครอบครัวระหว่างบิดามารดา กับบุตร ขงจื๊อเปรียบเทียบว่า การที่พ่อแม่ลูกอยู่กันอย่างรักใคร่ปรองดองกัน พี่น้องไม่ทะเลาะเบาะแว้งกัน แต่ละคนต่างรู้หน้าที่ที่ทำได้ตามหน้าที่ มีอะไรก็ช่วยเหลือกัน มีปัญหาอะไรก็คอยพูดคอยยกกัน ให้อภัยกัน ก็จะอยู่ร่วมกันด้วยความเพิลิตเพิลิน เป็นสุขใจ เสมือนดนตรีแห่งพิณและตะเซ่สำหรับบุตรนั้นเน้นหนักให้ความสำคัญรู้คุณต่อบิดามารดา ควรรับใช้ดูแลบิดามารดาให้ได้รับความสุขที่สุด ยามแก่เฒ่าก็ป้อนข้าวป้อนน้ำทำความสะอาดให้ ยามเจ็บไข้ก็เฝ้าพยาบาลอย่างเต็มกำลัง เมื่อท่านล่วงลับไปก็เซ่นไหว้หรืออุทิศกุศลไปให้ท่าน ในด้านจริยธรรม ขงจื๊อก็สอนว่า เมื่อใดที่มีความโกรธ ความตกใจกลัว ความรัก ความเศร้าโศก จิตใจจะเกิดความล่าเอียง ความไม่มั่นคง ความไม่ยุติธรรม ทำให้เกิดความเสียหายได้ทำให้ความประพฤติของผู้นั้นไม่ถูกต้อง

ขงจื๊อเน้นให้เห็นความสำคัญของครอบครัวและคนในตระกูลเดียวกันมาก ดังจะเห็นได้จากคำสอนของขงจื๊อที่สั่งสอนประชาชน โดยให้บุคคลตระหนักถึงหน้าที่พึงปฏิบัติต่อ ทั้งเมื่อ

ยามมีชีวิตอยู่และเมื่อผู้นั้นล่วงลับไปแล้ว ก็ยังมีความผูกพันกันอยู่ ดังเห็นได้จากพิธีการต่างๆ เช่นการเซ่นสรวงบูชาไหว้บรรพบุรุษ นอกจากนี้มีพิธีกรรมที่ดิงามต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ผู้มีพระคุณ เช่น การไหว้ตู่เอี้ย (เจ้าที่บ้าน) การไหว้ศาลเจ้า ซึ่งจุดแรกคือจุดที่เริ่มจากครอบครัวก่อน เพราะครอบครัวที่ดีมีความรักใคร่สามัคคีกลมเกลียวกัน มีความกตัญญู รู้จักหน้าที่ดี ย่อมเป็นรากฐานที่เข้มแข็งของสังคมประเทศชาติ

จะเห็นได้ว่า คำสอนของลัทธิขงจื้อครอบคลุมวัฒนธรรมจีนไว้ทุกด้าน ซึ่งเน้นหนักในเรื่องการเลี้ยงดูบุตรในครอบครัว หรือความสัมพันธ์ในครอบครัว ให้ความสำคัญต่อความกตัญญู การทำบุญให้บรรพบุรุษ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่ดิงาม นำความเจริญของงามทางจิตใจมาสู่บุคคลและสังคม

ลัทธิเล่าจื้อ (Lao Tzu)

คำสอนของเล่าจื้อปรากฏในคัมภีร์เต๋า เต๋อ จิง โดยแบ่งเป็น 2 ตอนตอนแรกเรียกว่า เต๋า อธิบายความคิดเกี่ยวกับสกลโลกนี้ แสดงถึงความคิดว่าทำไม ตอนที่ 2 เรียกว่า เต็ก หรือ เต๊ะ อธิบายเกี่ยวกับชีวิตของคนเราจะเป็นอย่างไร แสดงถึงความคิดว่างอย่างไร

เต๋า เป็นสภาวะธรรมไม่มีรูปร่าง ไม่มีตัวตน แต่ทุกสิ่งที่มีรูปร่างเช่น คน สัตว์ แม่น้ำ ก็ล้วนมาจากเต๋า เต๋าไม่มีความเกิด ไม่มีความตาย แต่เต๋าก็ทำให้เกิด ทำให้ตาย ไม่ว่าจะมพิศ ไม่ว่าจะปลาร่ายน้ำ เพราะเต๋า แม้เต๋าไม่ได้ทำอะไรแต่ทุกสิ่งเป็นผลการกระทำของเต๋า (โมทยากร, 2518: 18-19)

เต๋า มีความหมายที่ยากจะกำหนดลงไป บางท่านก็แปลว่าทางหรือหนทาง แต่ก็พอจะกำหนดความหมายของเต๋าได้ว่า เป็นสังขธรรมโดยธรรมชาติ หรือเต๋า คือ ธรรมชาตินั่นเอง ในแง่จริยธรรมที่มุ่งความดีคือ ความเข้าใจความจริงโดยธรรมชาติ หรือเต๋าแล้วดำเนินชีวิตให้สอดคล้องสัมพันธ์กับความเป็นจริง อันเป็นจุดหมายสูงสุดของการเข้าถึงเต๋า การบรรลุเต๋า หมายถึง การรู้แจ้งสังขธรรมหรือรู้แจ้งธรรมชาติ (เต๋า) ซึ่งส่งผลให้ไม่ติดในกามคุณ 5 รู้จักการปล่อยวาง มีความสงบสุขอย่างแท้จริง (โครงการตำรามหาวิทยาลัย, 2528: 41-42)

การที่เล่าจื้อบัญญัติคำสอนของเต๋า ท่านเล็งเห็นถึงความสงบอันจะเกิดขึ้นถ้าทุกคนประพฤติตามเต๋า ท่านไม่สนใจความดีความชอบ ไม่สนใจยศถาบรรดาศักดิ์ เพราะสิ่งเหล่านั้น

จะทำให้เกิดความโลภ และการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกัน ท่านเห็นว่าผู้ปกครองที่ดีที่สุด คือผู้ที่มีคุณธรรมเป็นเยี่ยม เล่าจื๊อเป็นในทางจริยธรรมมากกว่าปรัชญา โดยเห็นว่าคนเราควรยึดหลักตามธรรมชาติ เหมือนสายน้ำที่มีแต่จะให้ประโยชน์ไม่แก่งแย่งกับใคร มีใจสะอาด บริสุทธิ์ สะว่าง ปล่อยวาง นั่นคือไม่ยึดมั่นถือมั่นในสิ่งใด อันตรงกับพุทธภาษิตในทางพุทธศาสนา เมื่อคนเราไม่ยึดมั่นแล้วจิตใจจะผ่อนคลาย เบาสบาย ไม่เครียด ไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลง ดำรงชีวิตอย่างเป็นอิสระและประสพสันติสุขตลอดไป

เต๋า มีหลักธรรม 3 ประการ (โครงการตำรามหาวิทยาลัย, 2528: 44)

1. ความเมตตากรุณา (Love)
สอนให้มีความรักต่อผู้อื่น ให้อภัยเขา สงสารเขา เป็นมิตรกับเขา
2. ความเรียบง่ายสมถะ (Simplicity)
สอนให้เป็นคนคิดง่าย อยู่ง่าย ไม่โลภโมโหสัน มีความสันโดษ
3. ความสุภาพอ่อนโยน (Humility)
สอนให้อ่อนน้อมถ่อมตน มีมารยาทสุภาพเรียบร้อย ไม่เย่อหยิ่งถือตัว

ปรัชญาเต๋ามีได้สอนให้เราประพฤติตนเป็นฤๅษีไพร่เสมอไป หากแต่ให้เป็นคนรู้จักความพอดี รู้จักหยุด รู้จักพอ ให้สมกับกาลเวลา เปรียบได้กับคำสอนของศาสนาพุทธในเรื่องการเดินทางทางสายกลาง ให้รู้จักความพอดี ไม่หย่อนหรือตึงเกินไป (ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์, 2529: 79)

เล่าจื๊อเห็นว่าถ้าครอบครัวอยู่กันอย่างสงบสุข ทุกคนตั้งหน้าตั้งตาประพฤติต่อกันอย่างมีระเบียบแล้ว ก็ไม่จำเป็นจะต้องไปกล่าวถึงความมกตัญญูอีก แต่ถ้าไม่มีระเบียบจึงต้องสอนเรื่องความมกตัญญู ในทำนองเดียวกันถ้าประเทศชาติมีความสงบสุข ข้าราชการประพฤติตนอย่างสำเหนียกในหน้าที่ มีความซื่อสัตย์สุจริตโดยถ้วนหน้า ก็ไม่จำเป็นต้องยกย่องใคร แต่ถ้ามีการทุจริต มีความวุ่นวาย จึงต้องยกย่องผู้มีความสุจริตให้ปรากฏ

ในคัมภีร์เต๋าเต๋อจิง บทหนึ่งได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ในสังคมไว้ว่า การที่จะเป็นใหญ่เหนือผู้อื่น จะต้องทำตัวให้ต่ำเข้าไว้ และการจะเป็นผู้นำ จะต้องรู้จักตามคนอื่น นั่นก็คือการทำตัวให้อ่อนน้อมถ่อมตน ไม่อวดเก่ง ไม่แข็งกระด้าง มีใจหนักแน่น พร้อมทั้งจะรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น ไม่เป็นคนดื้อดึง เอาแต่ใจตนเองเป็นใหญ่

เต๋า เป็นผู้ผลิตสรรพสิ่งทุกอย่างทั้งในโลกและสวรรค์ เป็นนิรันดรคือ อมตะ ไม่มีการเกิด ไม่มีการตาย ส่วนคุณธรรม (เต๋ะ) เป็นผู้เลี้ยงดู ให้กำเนิดจริยธรรม ทำให้มนุษย์เป็นคนดีรู้จักหน้าที่ รู้จักปล่อยวาง ไม่โลภ ไม่เบียดเบียนกัน เต๋าและคุณธรรมได้รับการเทิดทูนและยกย่องจากผู้ที่เกี่ยวข้อง หน้าที่รู้เรื่องธรรมชาติ ผู้ที่รู้เรื่องธรรมชาติ ซึ่งเขาเหล่านี้จะเป็นผู้ที่ได้รับความสุขสงบอันแท้จริงและยั่งยืน

ลัทธิโมจื่อ (Mo Tzu)

คำสอนของโมจื่อเกี่ยวกับฟ้า ฟ้าเป็นผู้กำหนดทุกสิ่งทุกอย่าง ฟ้าคือพระเจ้า ท่านเชื่อว่าฟ้าเป็นพลังงาน ทำให้เกิดความกระตือรือร้น ความรัก ความพอใจ ความต้องการ แม้แต่ปัจจัย 4 ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ก็ล้วนแล้วมาจากฟ้ากำหนด (โมทยากร, 2518: 188)

โมจื่อมีคำสอนที่คล้ายคลึงกับศาสนาคริสต์ที่ว่าพระเจ้าเป็นผู้กำหนดทุกสิ่งทุกอย่าง แม้แต่อาหารที่มนุษย์ทำขึ้นเองก็ว่าประทานมาจากพระเจ้า โมจื่อคิดว่าฟ้าคือ พระเจ้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันที่จะลิขิตความเป็นไปของมนุษย์ ไม่ว่าจะป็นรูปธรรมหรือนามธรรม ท่านไม่ชอบความฟุ้งเฟ้อเพื่อเทอเทิม ไม่ว่าจะป็นอาหารดี ๆ หรือของราคาแพง กลับสอนว่าควรที่จะนำเงินเหล่านั้นไปช่วยเหลือคนยากจนจะประเสริฐกว่า ให้เขาได้อิ่มหนำสำราญและเป็นสุข

โมจื่อได้สั่งสอนการครองตนในสังคมไว้ว่า ให้พัฒนาตนเองให้ดี แต่มีใจกีดกันให้คนอื่นต่ำลง ทำตนให้มีความเจริญก้าวหน้าให้หน้าที่การงาน จนกระทั่งได้เป็นใหญ่เป็นโต เพราะคุณงามความดีที่เราเพียงกระทำอย่างสม่ำเสมอ ถ้าเจอกับคนไม่ดีก็หักทลายได้ แต่ไม่ต้องคบสนิท หากมีโอกาสก็สั่งสอนเขา แม้เขาไม่เชื่อก็ช่างเขา ถ้าเขาเชื่อเขาก็ได้ดีเอง โมจื่อบอกว่าผู้ที่สามารถทำได้จะได้รับรางวัลจากฟ้าเบื้องบน และจากเบื้องล่างคือ กษัตริย์และประชาชน ซึ่งจะเห็นได้ว่าโมจื่อมีน้ำใจกว้างขวางมาก ปราบปรามให้ทุกคนเป็นคนดี คนดีอยู่แล้วก็ให้ช่วยเหลือคนไม่ดีให้กลับตัวกลับใจเป็นคนดี ให้สามัคคีปรองดองกัน แม้โมจื่อเองก็รักสันติไม่ชอบการประหารประหาร แต่ใช้วิธีเจรจาสุดสำหรับเดินทางเป็นระยะไกลๆ นับหลายๆ ครั้งเพื่อเจรจาสงครามยุติเลิกการฆ่าฟันกัน จะได้อยู่กันอย่างสันติสุข

ในเรื่องครอบครัวโมจื่อได้เตือนว่าหากคนเราไม่ระมัดระวังในเรื่องครอบครัวเราจะดำรงชีวิตให้เข้ากับสังคมได้อย่างไร บิดาต้องเตือนบุตร พี่ชายต้องเตือนน้องชายว่าให้ระวังตัวให้

ดื้อยาทำผิดในครอบครัว เพราะถ้าทำผิดในครอบครัวนี้ แล้วหนีไปอยู่กับครอบครัวอื่นหรือทำผิดในโรงเรียนนี้ ถูกไล่ออกก็ไปเข้าโรงเรียนอื่น ทำให้คนชั่วขาดความสำนึกในการกระทำผิดของตน ดังนั้น ถ้าเราไม่สามารถทำตัวให้เข้ากับครอบครัวแล้ว จะทำตัวให้เข้ากับสังคมได้อย่างไร กล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า ผู้ใดเป็นผู้นำในครอบครัวที่ดี ผู้นั้นย่อมสามารถเป็นผู้นำของประเทศได้ดี

จริยธรรมที่สำคัญของโมจื้อ คือ ความรักใคร่เมตตาอย่างเสมอภาค (Mutual all Embracing Love) การที่จะให้ประชาชนมีคุณธรรมนี้ โมจื้อวางหลักไว้ 2 ประการคือ (โครงการตำรามหาวิทยาลัย, 2528: 32-33)

1. ให้เห็นคุณค่าของความรักว่า ความรักเป็นเกราะบังที่สำคัญ (Love of other is a sort of personal insurance) และเป็นบ่อเกิดของผลประโยชน์ร่วมกัน โมจื้อกล่าวไว้ในบทนิพนธ์โม-จื้อ บทที่ 17 ว่า

“ผู้รักคนอื่นย่อมได้รับความรักตอบ ผู้สร้างประโยชน์ต่อผู้อื่นได้รับประโยชน์ตอบแทน ผู้เกลียดชังผู้อื่นย่อมได้รับการเกลียดชังจากผู้อื่น ผู้ทำร้ายผู้อื่นย่อมได้รับการทำร้ายตอบ”

แต่ประชาชนไม่ค่อยเห็นคุณค่าของความรัก เพราะขาดการมองการณ์ไกล จึงต้องอาศัยอีกข้อคือ

2. อาศัยศรัทธาจากทางศาสนาและการเมือง (Religious and Political Sanctions) ซึ่งหมายถึง อานุภาพของพระเจ้าหรือสวรรค์ โมจื้อเชื่อว่าพระเจ้านิยมนำมนุษย์ทุกคนอยู่กันด้วยความรัก พระเจ้าเป็นผู้พิจารณาผลการกระทำของเรา โดยลงโทษผู้ฝ่าฝืนประสงค์ให้ได้รับความทุกข์ และประทานพรให้ผู้เชื่อฟังให้ประสบโชคดีและเจริญรุ่งเรือง

สำหรับศรัทธาทางการเมืองหรือแรงหนุนทางการเมือง ก็เป็นแรงหนึ่งส่งเสริมจริยธรรม หมายถึงการที่ผู้นำมีอำนาจที่จะให้รางวัลหรือลงโทษ “การคล้อยตามผู้อาวุโส” ก็เป็นบทนิพนธ์บทหนึ่งของโมจื้อ อีกบทหนึ่ง “พวกเขาตกลงใจเลือกคนดีและมีความสามารถที่สุดขึ้นเป็นโอรสสวรรค์ (จักรพรรดิ)” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้มีอำนาจบริหารบ้านเมืองมาจากเจตนาารมณ์ของประชาชน

จริยธรรมมาตรฐานหรือเกณฑ์วินิจฉัยสิ่งใดดี สิ่งใดชั่ว 3 ประการ (โครงการตำรามหาวิทยาลัย, 2528: 35)

1. ไม่ขัดกับเจตจำนงของเทพเจ้าและพระบูรพมหากษัตริยาธิราช (The ancient sage-kings)
2. ไม่ขัดกับเจตจำนงของสาธารณะ คือมติมหาชน

3. เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติและประชาชน

ในข้อสุดท้ายเป็นข้อสำคัญที่สุดที่โมจื่อใช้เป็นเกณฑ์วัดคุณค่าตลอดมา

ในชีวิตคนเรานั้น การที่ดำรงชีวิตอยู่ได้ขึ้นอยู่กับฟ้า หรือพระเจ้าสุดแต่จะโปรดถ้าเราทำผิดเจตจำนงของฟ้า เราก็ถูกฟ้าลงโทษให้ได้รับทุกข์ยากลำบาก เจ็บป่วย เศร้าโศก ถ้าเราทำดี ทำถูก ทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เราก็จะได้รับรางวัลจากฟ้าให้อยู่ดีมีสุข แข็งแรง อายุยืนนาน

ครอบครัวคนไทยเชื้อสายจีน

โครงสร้างของครอบครัวชาวจีน หรือที่เรียกว่าครอบครัวคนไทยเชื้อสายจีนนั้น มักมีความผูกพันในเชื้อชาติและวิถีประชาแบบจีนอยู่ไม่น้อย จึงเกิดบุคลิกภาพของจีนตามแบบวัฒนธรรมดั้งเดิมรวมทั้งการผสมกลมกลืนแบบไทย ดังในวัฒนธรรมบางอย่างก็กลืนกลายเป็นไทยไปมาก

ลักษณะโครงสร้างของครอบครัวชาวจีน ยกย่องให้บุรุษเป็นใหญ่กว่าสตรี มาตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน ซึ่งบุรุษยังคงเป็นผู้นำเรื่องต่างๆ ส่วนสตรีรับผิดชอบด้านงานบ้านและการอบรมเลี้ยงดูบุตร รูปแบบของครอบครัวเดิมที่เป็นลักษณะของครอบครัวขยาย เพราะคนไทยเชื้อสายจีนเมื่อแต่งงานแล้วจะต้องย้ายไปอยู่กับครอบครัวของสามี แต่ในปัจจุบันเริ่มเปลี่ยนแปลงไปกลายเป็นครอบครัวเดี่ยวโดยการแยกออกมาอยู่ต่างหาก

ในปัจจุบันคนไทยเชื้อสายจีนนิยมเลือกคู่เองมากกว่าการให้ผู้ใหญ่เลือกให้ หรือที่เรียกว่า “คลุมถุงชน” ส่วนพิธีสมรสก็มีลักษณะผสมกลมกลืนทั้งแบบไทยและแบบจีน ไม่ประกอบพิธีกรรมแบบจีนแล้วซึ่งยุ่งยากและเสียเวลามากกว่า ดังจะเห็นได้จากพิธีกรรมสมรสทั่วๆ ไป นอกจากนี้คนจีนยังให้ความสำคัญต่อบุตรชายมากกว่าบุตรหญิง เพราะถือว่าเป็นผู้สืบสกุล ส่วนบุตรหญิงได้ส่วนแบ่งมรดกเพียงเล็กน้อยหรือได้รับตอนแต่งงานไว้ใช้จ่ายส่วนตัว (รัชกรณ์ นภาพรพิพัฒน์, 2534: 68-69)

ในด้านการศึกษา ชาวไทยเชื้อสายจีนได้รับการศึกษาสูงกว่าแต่ก่อนมาก แต่ไม่ได้รับการศึกษาด้านภาษาจีนซึ่งมีโรงเรียนอยู่น้อย จึงได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมน้อยลง ส่วน

ใหญ่คนไทยเชื้อสายจีนอ่านและเขียนภาษาจีนได้น้อย ส่วนการฟังและพูดภาษาจีนจะมากกว่า แต่รุ่นหลังๆ ก็อาจพูดไม่ได้ เพราะผู้สูงอายุที่เป็นญาติผู้ใหญ่ในครอบครัวก็ต้องจากไปตามวัย

ในด้านสถานภาพของสตรีชาวไทยเชื้อสายจีน มีบทบาทสูงชันกว่าเดิม ไม่ว่าจะการศึกษา การทำงานนอกบ้าน การประกอบธุรกิจส่วนตัว การเมือง ซึ่งต่างจากแต่ก่อนที่ผู้ชายไม่ยอมรับให้มีการทัดเทียมกัน อันเป็นการลดทอนสิทธิเสรีภาพของสตรี ในปัจจุบันผู้ชายยอมรับความสำคัญและความสามารถของสตรีมากขึ้น อย่างไรก็ตามก็ตีบุรุษยังคงเป็นใหญ่ในครอบครัว

ในด้านความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาของคนไทยเชื้อสายจีน สมัยก่อนนี้ให้ความสำคัญมาก แต่ในปัจจุบันความเชื่อดังกล่าวลดน้อยถอยลง และบางประเพณีก็ยกเลิกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบิดามารดาว่าจะยึดถือปฏิบัติมากน้อยแค่ไหน เช่นการไหว้เจ้า การไหว้บรรพบุรุษ ซึ่งเป็นความเชื่อที่ผสมกันทางด้านพุทธศาสนา ส่วนในบางพิธีกรรมที่บิดามารดาไปปฏิบัติ ลูกหลานก็อาจไม่ปฏิบัติตาม เช่น เทศกาลไหว้พระจันทร์ เทศกาลกินเจ ความเชื่อของคนไทยเชื้อสายจีนรุ่นปัจจุบันนี้เลือกตามสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ความรวดเร็ว และประหยัด และมีลักษณะวัฒนธรรมที่ผสมกลมกลืนไปกับคนไทย

ในด้านเครือญาติ เครือญาติฝ่ายบิดามีบทบาทต่อครอบครัวเป็นอย่างมาก ในขณะที่เครือญาติฝ่ายมารดามีบทบาทน้อย เครือญาติกับเครือญาติจะสามัคคีกันเพื่อสร้างชื่อเสียง แต่ถ้าเครือญาติฝ่ายหญิงมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูง ก็จะได้รับ การยอมรับเช่นเดียวกับเครือญาติของฝ่ายชาย เครือญาติของคนไทยเชื้อสายจีนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันจึงเกิดเป็นสมาคมจีนต่างๆ ขึ้นเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกัน แต่ในระยะหลังเนื่องด้วยความผันผวนทางเศรษฐกิจ ทำให้บุคคลที่จะทำงานมีน้อยลง การดำเนินงานของหลายสมาคมอาจจะชะงักและขาดผู้สืบทอดเจตนารมณ์ต่อไป

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี ทรงโปรดให้สร้างพระบรมมหาราชวัง และวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เป็นเมืองหลวงทางฝั่งพระนคร ด้วยเหตุนี้จึงโปรดเกล้าฯ ให้ชุมชนชาวจีนที่ตั้งถิ่นฐานบริเวณท่าเตียน และบริเวณใกล้เคียง ซึ่งเป็นชาวจีนแต่จิวที่อพยพเข้ามาสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรีโปรดเกล้าฯ ย้ายไปตั้งชุมชนอยู่นอกกำแพงพระนครทางตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งแต่เดิมเป็นสวนผลไม้ และเป็นที่พักว่างเคยประหารนักโทษ ประดูเมืองสำเพ็งได้รี้อไป ๑๐ กว่าปีมาแล้ว ถนนสำเพ็งเริ่มจากหน้าประตูเมืองสำเพ็ง ผ่านถนนจักรวรรดิ ถนนราชวงศ์ มาสิ้นสุดที่ถนนทรงวาด ตลอดแนวดังกล่าวนี้เป็นย่านอาศัย

ของชุมชนชาวจีน มีลักษณะเป็นแนวยาวขนานกับแม่น้ำเจ้าพระยาและถนนเจริญกรุง รวมความยาวทั้งสิ้น 1.5 ไมล์

ต่อมาบริเวณนี้ได้กลายเป็นชุมชนใหญ่ของชาวจีน และเป็นย่านการค้าที่รู้จักกันดีในนามว่า “สำเพ็ง” ซึ่งอยู่บริเวณถนนมหาไชย ตั้งแต่วัดสามปลื้มไปจนถึงคลองวัดสำเพ็ง (วัดสามเพ็ง) ซึ่งสำเพ็งในอดีตตั้งอยู่ใกล้กับพายุหัด มีคูเมืองชั้นนอก (คลองโง่งอ่าง) และสะพานหินเป็นที่สันนิษฐานว่า คำว่า “สามเพ็ง” ซึ่งเป็นชื่อวัด และคลองที่อยู่บริเวณใกล้เคียงกัน

ดังได้กล่าวมาแล้วว่าวิถีชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีนนั้น มีความผูกพันในเชื้อชาติ และวิถีประชาแบบจีน จึงยังคงมีลักษณะแบบจีนอยู่แต่ในรุ่นหลังๆ ก็ได้รับการเปลี่ยนแปลงไปมาก เห็นการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมไทย ตั้งแต่การใช้ภาษาไทย สถานภาพของสตรีไทยเชื้อสายจีน ความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาตลอดจนเครือญาติ ซึ่งกลายเป็นโครงสร้างของครอบครัวชาวไทยเชื้อสายจีนรุ่นใหม่ ที่มีความเป็นจีนปนไทยอันแฝงไว้ซึ่งลักษณะดั่งลม รวดเร็วและประหยัด ซึ่งเหมาะแก่สภาพแวดล้อมในปัจจุบันที่อาจเปลี่ยนแปลงได้ทุกขณะ ทำให้โลกทัศน์ของคนไทยเชื้อสายจีนเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม และพร้อมที่จะรับภาวะการณ์ใหม่ๆ ในสังคมไทย

ประเพณี พิธีกรรมในรอบ 1 ปีของคนไทยเชื้อสายจีนในประเทศไทย

ในรอบปีหนึ่งคนไทยเชื้อสายจีนจะยึดถือปฏิบัติตามธรรมเนียม ประเพณีในเทศกาลที่สำคัญ ๘ เทศกาล ได้แก่ เทศกาลตรุษจีน หอวนเซียว ไหว้ขนมจ้าง (ขนมบะจ่าง) สารทจีน (เทกระจาด) ไหว้พระจันทร์ กินเจ และไหว้ศาลเจ้าประจำปี ซึ่งมีกำหนดวันเวลาโดยยึดถือปฏิทินจีนเป็นหลัก

1. **ตรุษจีน หรือวันปีใหม่ของจีน** ปฏิทินจีนกำหนดเดือน 1 ในการเตรียมรับเทศกาลตรุษจีนชาวจีนจะนิยมปิดกวาดทาสีบ้านของตนให้สะอาด มีการจัดเตรียมอาหารและเครื่องใช้ไว้ในการเซ่นไหว้ในวันตรุษจีน ของเซ่นไหว้บรรพบุรุษ ไหว้เจ้าและมีไฉ่ฉาด

พิธีไหว้ตรุษจีน บางบ้านอาจจะไปไหว้ศาลเจ้าก่อนแล้วจึงมาไหว้เจ้าที่บ้านหรืออาจสักการะพระพุทธรูปด้วย หลังจากนั้นจะเซ่นไหว้บรรพบุรุษให้เสร็จในช่วงครึ่งวันแรก เพราะตอนบ่ายจะเป็นการเซ่นไหว้มีไฉ่ฉาดที่เรียกว่า “เป็ยฮ้อเฮียดี้” มีความหมายว่าไหว้พี่น้องที่ดี ซึ่ง

การเซ่นไหว้ตรุษจีนนี้มักจะต้องมีขนมเซ่ง ซึ่งมีความหมายถึงความเหนียวแน่น ความกลมเกลียวสามัคคีเป็นพี่น้องกัน

ในวันตรุษจีน ซึ่งชาวจีนถือเป็นวันขึ้นปีใหม่นิยมกันว่าเป็นวันถือ คือจะพูดจาและกระทำแต่ในสิ่งที่ดีงามเป็นมงคล และจะไม่จับไม้กวาดหรือกวาดบ้าน ซึ่งเชื่อว่าจะปัดสิ่งที่ดีและโชคลาภออกไป มีการอวยพรญาติผู้ใหญ่ซึ่งต้องจัดส้ม 4 ผลไปด้วย มีความหมายว่าโชคดี ผู้เป็นเจ้าของบ้านจะรับส้มไว้ 2 ผล และให้ส้มของตนแทนไป 2 ผล ถือเป็นการแลกเปลี่ยนกัน นอกจากนี้ญาติผู้ใหญ่จะแจกของอั่งเปาหรือตะเอยแก่เด็กและลูกหลานที่ยังไม่มีครอบครัวอีกด้วยในวันปีใหม่ (ยุพิน คล้ายมนต์, 2536: 109-110)

2. หยวนเซียว ปฏิทินจีนกำหนดวันที่ 15 เดือน 1 หลังตรุษจีนเล็กน้อย เป็นเทศกาลที่มีขึ้นเพื่อฉลองรับฤดูกาลเพาะปลูก และขอพรจากเบื้องบนให้ประทานความอุดมสมบูรณ์ และฝนฟ้าให้ตกต้องตามฤดูกาล

เทศกาลหยวนเซียวในประเทศไทย ชุมชนชาวจีนมีการละเล่นรื่นเริง และงานเฉลิมฉลองเทพเจ้า มีการประมูลของที่นำมาไหว้เจ้า เรียกว่า"เบี่ยสิ่งจ่าย" ถือว่าถ้าหากได้หรือประมูลของได้ก็เป็นการทำบุญและทำความเป็นสิริมงคลมาสู่ครอบครัว

3. เซ็งเม็ง ปฏิทินจีนกำหนดเดือน 3 เป็นเทศกาลเซ่นไหว้บรรพบุรุษ โดยเชื่อว่าวิญญาณของบรรพบุรุษยังคงอยู่และผูกพันกับลูกหลานอยู่ เพราะอิทธิพลของลัทธิขงจื้อที่ถือว่าความกตัญญูเป็นสิ่งที่สำคัญ เทศกาลเซ็งเม็งเป็นพิธีกรรมในระดับครอบครัวและเครือญาติที่นับถือกันเท่านั้น

4. ไหว้ขนมจ้าง หรือไหว้ขนมบะจ่าง ปฏิทินจีนกำหนดเดือน 5 เทศกาลขนมจ้างเป็นการเซ่นไหว้เพื่อแสดงออกถึงความซื่อสัตย์ของคนจีน และประกอบกับคำสอนของขงจื้อก็ได้สั่งสอนให้คนเรามีความซื่อสัตย์ต่อกัน ความซื่อสัตย์จึงนับว่าเป็นสิ่งสำคัญสำหรับคนจีนมาก ไม่ว่าจะเป็นการทำงานใดๆ หรือการประกอบกิจการค้า

วันไหว้ขนมจ้างมิใช่ไหว้แต่เฉพาะในบ้านเท่านั้น แต่ยังไหว้ในศาลเจ้าอีกด้วย

5. สารทจีน (เทกระจาด) ปฏิทินกำหนดวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 7 หลังจากตรุษจีนมา 6 เดือน เทศกาลนั้นจัดขึ้นเพื่อการทำบุญทำทาน มีการเซ่นไหว้เจ้าในบ้านเซ่นไหว้

บรรพบุรุษ ซึ่งมักทำในครึ่งวันแรก ส่วนตอนบ่ายเป็นการ “ไปย้อเฮียดี้” หมายถึงไหว้พี่น้องที่ดี เป็นการแสดงความเมตตาจิตใจต่อผีไร้ญาติ

เทศกาลสารทจีนยังมีพิธีทำบุญทำทานอีกอย่างหนึ่งเป็นของชุมชนเรียกว่า “พิธี เทภระจาด” โดยนำอาหารมาเช่นไหว้อุทิศให้ผีไร้ญาติ จากนั้นนำอาหารมาจัดเป็นชุดๆ และทำ ฉลากขึ้นให้ประชาชนที่ยากจนมารับฉลากแล้วนำมาขึ้นของหรืออาหารที่จัดไว้ บางทีเรียกว่า “ทิ้งกระจาด” เพราะแต่ก่อนทิ้งกระจาดใบเล็กๆ ที่ติดฉลากไว้ให้แก่คนยากจนเพื่อนำมาขึ้นของ

6. ไหว้พระจันทร์ ปฏิทินจีนกำหนดวันที่ 15 เดือน 8 เป็นเทศกาลระดับชาวบ้าน เพื่อแสดงความกตัญญูต่อธรรมชาติ ปัจจุบันความสำคัญลดลงมาก ที่ยังคงไหว้กันอยู่ก็พอมิให้เห็นอยู่บ้าง ปกติตอนเช้าจะไหว้เจ้าที่ตอนกลางคืนจะจัดโต๊ะไหว้เจ้าแม่กวนอิม ของไหว้มักเป็น ของเจ เช่น เห็ดหอม ฟองเต้าหู้ ขนมที่นิยมไหว้คือ ขนมโก๋ นอกจากนี้ยังมีเครื่องสำอาง เช่น สบู่ แป้งหอม เชื่อว่าจะทำให้มีผิวพรรณผุดผ่อง

7. เทศกาลกินเจ ปฏิทินจีนกำหนดวันขึ้น 1 ค่ำเดือน 9 ถึงวันขึ้น 9 ค่ำเดือน 9 นับเป็นเวลา 9 วัน 9 คืน ในวันดังกล่าวคนกินเจจะนุ่งหม้อขาว มาชุมนุมกันถือศีลกินเจ (ศีล 5) สวดมนต์ที่ศาลเจ้า ซึ่งจัดอาหารเจหรืออาหารที่ไม่ประกอบด้วยเนื้อสัตว์ไว้เป็นทาน

ในระหว่างเทศกาลกินเจจะมีการลอยกระทง เพื่ออุทิศกุศลให้วิญญาณที่ตกทุกข์ได้ยากในนรก และมีการทำทานโดยการปล่อยสัตว์ เช่น นก เต่า ปลาไหล

8. เทศกาลไหว้เจ้าประจำปี ปฏิทินจีนกำหนด เดือน 12 เป็นเทศกาลแสดงความขอบคุณเทพเจ้าที่ช่วยคุ้มครองให้มีความสุขความเจริญรุ่งเรืองในรอบปีที่ผ่านมา เช่น เทศกาลระดับปัจเจกชน และระดับชุมชน โดยประกอบพิธีไหว้ที่บ้านก่อนแล้วจึงไปไหว้ที่ศาลเจ้า ประจำชุมชนมีการเลือกกรรมการศาลเจ้าชุดใหม่ ตอนกลางคืนมีมหรสพต่างๆ เช่น จั้ว ภาพยนตร์ และในวันสุดท้ายจะมีการประมูลของศาลเจ้าด้วย

พิธีกรรมของชนชาติจีนที่ยังกระทำสืบเนื่องกันอยู่จนปัจจุบันในประเทศไทยอันเป็น พิธีกรรมในรอบชีวิต มีพิธีกรรมทั้งหมด 4 พิธีกรรมได้แก่

1. พิธีรับขวัญเด็ก
2. พิธีแต่งงาน

3. พิธีผ่านช่วงอายุ / แชยิด
4. พิธีเกี่ยวกับการตาย/พิธีกงเด็ก

พิธีรับขวัญเด็ก

เมื่อเด็กแรกเกิด ชาวจีนจะมีพิธีรับขวัญเด็กตามประเพณี เพราะมีความเชื่อว่าจะทำให้เด็กเจริญเติบโตแข็งแรงทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ผู้เป็นย่ายายจะไปบูชาตามศาลเจ้าต่าง ๆ เป็นการขอบคุณสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ช่วยคุ้มครองให้ทารกและแม่ปลอดภัย ยายจะเตรียมของรับขวัญหลานด้วย ในช่วง 7 วันแรกที่มีเด็กแรกเกิด ผู้เป็นพ่อจะต้องบอกกล่าววิญญาณบรรพบุรุษให้ช่วยปกป้องรักษาคุ้มครองเด็ก (ยุพิน คล้ายมนต์, 2536: 123-124)

พิธีแต่งงาน

การแต่งงานนับว่าเป็นช่วงสำคัญที่สุดในชีวิตมนุษย์ เพราะจะมีการเปลี่ยนแปลงหลายสิ่งหลายอย่างไม่่ว่าสถานภาพความเป็นอยู่และพฤติกรรม พิธีแต่งงานของชาวจีนแต่เดิมซับซ้อนมาก ในปัจจุบันนี้การแต่งงานของชาวจีนและชาวไทยได้ปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพการณ์จนมีลักษณะเป็นสากล การแต่งงานเริ่มตั้งแต่ส่งผู้ใหญ่ไปสู้ออก ยกขันหมากไปหมั้น ทำบุญเลี้ยงพระ รดน้ำคู่บ่าวสาว ซึ่งอาจเปลี่ยนเป็น “ซังแต้” คือ คาร์วะน้ำชาผู้ใหญ่ และการเลี้ยงฉลองสมรส หลังจากแต่งงานแล้ว 3 วัน คู่สมรสจะ “ตั้งคู่” คือกลับบ้าน โดยกลับไปที่บ้านฝ่ายหญิงเพื่อไหว้บรรพบุรุษและรับการเลี้ยงอาหาร จึงจะถือว่าการแต่งงานสมบูรณ์แล้ว

พิธีผ่านช่วงอายุ/แชยิด

พิธีผ่านช่วงอายุเป็นพิธีกรรมเกี่ยวกับความเจริญเติบโตจากวัยเด็กสู่วัยผู้ใหญ่ ซึ่งทำเมื่อเด็กมีอายุครบ 15 ปี โดยจัดอาหารเช่นไหว้ เมื่อไหว้แล้วนำอาหารมาให้เด็กทานเป็นคนแรก ปัจจุบันพิธีกรรมนี้ในไทยเลิกไปแล้ว

พิธีกรรมผ่านช่วงอายุของบุคคลวัย 60 ปี นับเป็นพิธีกรรมที่สำคัญพิธีหนึ่งเรียกว่า “พิธีแชยิด” เพื่อแสดงว่าบุคคลผู้บรรลุความเป็นคนอย่างสมบูรณ์ เพราะได้ผ่านประสบการณ์มากมาย ได้บรรลุความเป็นผู้อาวุโสทั้งในระดับครอบครัวและชุมชน จึงจัดพิธีฉลองความเป็นอาวุโส

พิธีเกี่ยวกับการตาย/กงเด็ก

ประเพณีงานศพของชาวจีนในประเทศไทยมีลักษณะผสมผสานกันไปกับทั้งธรรมเนียมไทยและธรรมเนียมจีน กล่าวคือ เมื่อมีผู้ถึงแก่กรรม ก็จะนำไปตั้งศพบำเพ็ญกุศลที่วัด มีการสวดพระอภิธรรม ส่วนในคืนสุดท้ายก่อนนำไปฝังที่สุสานจะมีพิธีที่เรียกว่า “พิธีสวดกงเด็ก” เป็นการทำบุญให้ผู้ตาย มีการสวดและเผากระดาษที่ทำเป็นรูปต่างๆ เช่น เสื้อผ้า รถยนต์ บ้านเรือน คนใช้ อย่างไรก็ตามก็สังเกตเห็นได้ว่าการทำพิธีกงเด็กนี้นับวันจะน้อยลง และกลายเป็นงานฌาปนกิจแบบไทยมากขึ้น

ความเป็นมาของชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทย

ชาวจีนอพยพมาตั้งถิ่นฐานทำมาหากินในประเทศไทยจำนวนมาก ในปลายพุทธศตวรรษที่ 24 และต้นพุทธศตวรรษที่ 25 ซึ่งตรงกับปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา สมัยกรุงธนบุรี และต้นสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ มีภาษาพูดจำแนกได้ 6 กลุ่มดังนี้

1. จีนแต้จิ๋ว (Teachiu) ร้อยละ 56 ของคนจีนในไทยเป็นจีนแต้จิ๋ว
2. จีนแคะ (Hakka) ร้อยละ 66 ของคนจีนในไทยเป็นจีนแคะ
3. จีนไหหลำ (Hainanese) ร้อยละ 12 ของคนจีนในไทยเป็นจีนไหหลำ
4. จีนฮกเกี้ยน (Fukienese) ร้อยละ 7 ของคนจีนในไทยเป็นจีนฮกเกี้ยน
5. จีนกวางตุ้ง (Cantonese) ร้อยละ 7 ของคนจีนในไทยเป็นจีนกวางตุ้ง
6. พวกอื่นๆ ที่มาจากไต้หวัน เซียงไฮ้ Ningโป (Ningpo) รวมกันแล้วจำนวนประมาณร้อยละ 2 ของคนจีนในไทย (Richard, 1980; 6-7)

ชาวจีนแต้จิ๋วอพยพมาไทยจากบริเวณตะวันออกเฉียงเหนือของมณฑลกวางตุ้ง เรียกว่า “เซาซุ” โดยเดินทางเข้ามาในสมัยกรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งนับเป็นกลุ่มจีนแต้จิ๋วที่มีจำนวนมากที่สุด

การที่ชาวจีนเข้ามาทั้งพระบรมโพธิสมภารในไทยมากขึ้นเรื่อยๆ นั้น เหตุผลสำคัญอย่างหนึ่งคือ ชาวจีนแต้จิ๋วได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลไทย มากกว่าจีนกลุ่มภาษาอื่นๆ ซึ่งเริ่มตั้งแต่สมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี เป็นต้นมา พระเจ้ากรุงธนบุรีทรงมีเชื้อสายแต้จิ๋ว ชาวจีนแต้จิ๋ว นับว่าเป็นผู้มีความสามารถในการเดินเรือ และค้าขายมาก จึงติดต่อระหว่างชวงเกากับกรุงเทพฯ อย่างสะดวก

สำหรับสาเหตุที่ชาวจีนนิยมอพยพตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยนั้น เนื่องจากคนไทยไม่รังเกียจคนต่างชาติ ยินดีให้ความต้อนรับเป็นอย่างดี ประเทศมีความอุดมสมบูรณ์ และประเทศไทยไม่มีธรรมชาติที่ร้ายแรง

ข้อเท็จจริงบางประการเกี่ยวกับชาวจีนในประเทศไทย คือชาวจีนที่มาตั้งถิ่นฐานตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นชาวจีนชกเกี้ยนมากที่สุด แต่ในสมัยกรุงธนบุรี ตรงกับรัชสมัยของพระเจ้าตากสินมหาราช มีปัจจัยหลายอย่างที่เอื้ออำนวยให้ชาวจีนแต่จิวอพยพเข้ามา จนกลายเป็นชนกลุ่มใหญ่ที่มากที่สุดในประเทศไทยจวบจนปัจจุบันนี้ ซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคมไทยในเวลาต่อมา ชาวจีนอพยพเข้ามาในระยะหลัง ส่วนใหญ่เป็นชาวไรชานาเกษตรกรที่ยากจน เดินทางมาสร้างฐานะในประเทศไทย จะสังเกตได้ว่า ก่อน พ.ศ.2436 ผู้อพยพจะไม่มีสตรีจีนที่เดินทางออกนอกประเทศ มีเพียงร้อยละ 2-3 ของผู้อพยพซึ่งส่วนใหญ่เป็นหญิงโสเภณี แต่หลังจาก พ.ศ.2463 มีสตรีจีนเข้ามาเพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 95 ได้สมรสแล้วจากการสำรวจสำมะโนครัว ปี พ.ศ.2490 พบว่าสัดส่วนของชาวจีนที่อพยพเข้ามามีผู้ชายมากกว่าสองคนต่อผู้หญิงหนึ่งคน จึงมักพบว่าลูกของชาวจีนโดยมากมักมีบิดาเป็นชาวจีน และมารดาเป็นคนไทย แต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 มีสตรีจีนอพยพเข้ามาในไทยมากขึ้น จึงมีโอกาเลือกสตรีจีนได้มากขึ้นเพื่อเป็นคู่ครอง หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มีความแตกต่างจำนวนเพศชายและหญิงในอัตราที่น้อยลงและปรากฏว่าการแต่งงานระหว่างคนไทยกับคนจีนมีสัดส่วนที่ลดน้อยลง

จะเห็นว่าชาวจีนได้รับสภาพบีบคั้นทางเศรษฐกิจ และความยุ่งวุ่นวายสับสนในประเทศจีนจึงอพยพเข้ามาในไทยเพื่อทำงานกรรมกรเป็นขั้นแรก และเนื่องจากต้องการปรับปรุงเศรษฐกิจทางครอบครัวให้ดีขึ้นจึงเดินทางเข้ามาในไทย การอพยพรุ่นแรกๆ จึงเป็นผู้ชายและหนุ่ม นักแสวงโชค เมื่อชาวจีนได้พิจารณาถึงปัจจัยอื่นๆ ของไทย ในด้านความอุดมสมบูรณ์ ความสงบสุข อีกทั้งนโยบายของเมืองไทยต่อชาวจีน จึงเป็นไปในลักษณะที่เอื้อต่อประโยชน์และการทำมาหากินที่เป็นอิสระ ซึ่งเป็นสิ่งจูงใจให้ชาวจีนอพยพกันมาประกอบอาชีพ และสร้างฐานะเพื่อความเป็นปึกแผ่นในแผ่นดินสยาม หรือแผ่นดินไทยนี้

สภาพความเป็นอยู่ทั่วไป

ชาวจีนที่อพยพมาอยู่ในประเทศไทยจำนวนมากส่วนใหญ่มาจากภาคตะวันออกเฉียงใต้และภาคใต้ของจีนโดยเฉพาะมณฑลชกเกี้ยน และกวางตุ้ง ภูมิภาคบริเวณของจีนส่วนใหญ่

เป็นภูเขา มีที่ราบทำการเพาะปลูกได้เพียงเล็กน้อย คือ ไร่ละ 7 ของพื้นที่ทั้งหมด มีภูเขาคั้น ทำให้การติดต่อคมนาคมไม่สะดวก จึงจำเป็นต้องไปหาหลักแหล่งทำมาหากินนอกประเทศ โดยยังคงต้องส่งเงินทองไปจุนเจือครอบครัวอยู่เสมอ ชาวจีนเหล่านี้บางคนค้าขายร่ำรวยขึ้น นอกจากจะส่งเงินไปจุนเจือยังครอบครัวของตนแล้ว ยังสร้างประโยชน์ให้กับชุมชนอีกด้วย เช่น สร้างถนน สร้างสะพาน สร้างโรงพยาบาล ตลอดจนบริจาคเงินเพื่อการกุศลให้แก่บุคคลที่ยากจนในหมู่บ้าน ฉะนั้นชาวจีนที่ประสบความสำเร็จจากการค้าขายจึงได้รับการนิยมนอกจากสังคมในหมู่บ้านของตนเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุนี้คนหนุ่มที่แข็งแรงและมีไฟแรงจึงนิยมออกไปเผชิญโชคยังดินแดนโพ้นทะเล

คำว่า “ชาวแต้จิ๋ว” เป็นคำรวมๆ ที่เรียกชาวจีนที่พูดภาษาจีนสำเนียงแต้จิ๋วในมณฑลกว่างตุ้ง

ชาวจีนแต้จิ๋วที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ส่วนใหญ่อพยพมาจากอำเภอต่างๆ ประมาณ 10 อำเภอ มีดังนี้

แต้จิ๋วมี 10 อำเภอ อยู่ในแคว้นซัวเถา (แผนที่ประกอบ)

1. อำเภอโผวเล้ง
2. อำเภอเฮี้ยวพัง
3. อำเภอเตี้ยอัน
4. อำเภอเท่งไ้
5. อำเภอเตี้ยเอี้ย
6. อำเภอฮงสุน
7. อำเภอเก็กเฮี้ย
8. อำเภอเก็กไซ
9. อำเภอล้าฮอ
10. อำเภอฮุยไ้

ใน 7 อำเภอแรกนี้ เป็นภูมิลำเนาที่ชาวจีนแต้จิ๋วในประเทศไทยส่วนใหญ่อพยพมา และมีเศรษฐกิจดีกว่า 3 อำเภอหลัง (สุชาติดา ดันสุรฤกษ์, 2530: 12-14)

ในสมัยก่อนที่จะเปิดซัวเถาเป็นเมืองเป็นทางการ บรรพบุรุษของชาวจีนแต้จิ๋วจะเดินทางโดยเรือสำเภาจากอ่าวจ้งหลินเพื่อแสวงโชคในดินแดนโพ้นทะเล

ชาวจีนแต่จิวมีจำนวนมากที่สุดในประเทศไทย เมื่อเทียบกับจีนกวางตุ้งจีนฮกเกี้ยนจีนแคะ และจีนไหหลำ จึงมีอาชีพแตกต่างกันไปตั้งแต่กิจการระดับสูงไปจนถึงกิจการระดับต่ำ อาชีพที่ประสบความสำเร็จสูง ได้แก่ โรงเลื่อย โรงสีข้าว โรงรับจำนำ การค้าข้าว สั่งผ้าเข้ามา นอกจากนี้ก็เป็นอาชีพที่ใช้แรงงาน ได้แก่ ลูกจ้างในอยู่เรือ สร้างทางรถไฟ จะสังเกตได้ว่ากิจการใหญ่ๆ ล้วนตกอยู่ในมือของชาวจีนแต่จิว ดังนั้นชาวจีนแต่จิวจึงเป็นกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีนที่มีบทบาทและอิทธิพลในธุรกิจการค้าใหญ่ๆ เกือบทุกประเภท ที่จะผลักดันทิศทางการทำมาค้าขายในประเทศไทยได้

วัฒนธรรมจีนแต่จิว

มีหนังสือ 2 เล่ม ร่วมมือกับมหาวิทยาลัยชงชานที่กวางเจา ทำการวิจัยเรื่องคนแต่จิวมาจากไหน ไปถึงชั่วเถา โดยทำการสำรวจวิจัยนำข้อมูลหาว่าคนจีนมาเมืองไทยอย่างไร

เดิมที่ทางแต่จิวตอนใต้ของจีนเป็นถิ่นด้อยพัฒนาทุรกันดารเรียกว่า น่านมิ่ง แต่ก่อนมีขุนนางคนหนึ่งแต่เดิมเป็นขุนนางผู้ใหญ่ แต่ถูกลดชั้นมาเป็นนายอำเภอของแต่จิวคนนี้นำพาวัฒนธรรมต่างๆ มาจากส่วนกลาง ขุนนางคนนี้ชื่อทานทวี่ เมื่อมาเป็นนายอำเภอใช้วิธีปกครองระเบียบระบบในส่วนเมืองหลวงมาใช้ทำให้คนท้องถิ่นสนใจมากยิ่งขึ้น หลังจากนั้นค่อยๆ ก่อตัวขึ้นเป็นวัฒนธรรมของแต่จิว

มีการศึกษาเรื่องคนแต่จิวเป็นแหล่งทุรกันดารมีโรคภัยไข้เจ็บ เป็นเขตชายแดนมีการติดต่อต่างประเทศค่อนข้างน้อย เริ่มแรกไปที่ไต้หวันแล้วฟิลิปปินส์ แล้วมาทางใต้ของประเทศไทย คนแต่จิวออกเดินทางไปยังประเทศต่างๆ เพื่อทำมาหากิน ส่วนมากมักเป็นชาวไร่ชาวนา มีบัณฑิตบ้าง เนื่องจากสมัยก่อนเทียบกับต่างประเทศ แต่จิวถือว่าเป็นเมืองค้าขาย มีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง เมื่อมาติดต่อกับประเทศใดก็นำวัฒนธรรมแต่จิวมาสู่ประเทศนั้นๆ ด้วย ชาวจีนแต่จิวสอนลูกหลานให้รู้จักประหยัด ขยันขันแข็ง อดทน แต่ก็ไม่ได้ระบุไว้เป็นทฤษฎี เพราะสมัยก่อนคนที่เดินทางมามากไม่รู้นักหนังสือเป็นพวกเสียงภัย พวกเขาใช้แรงงานแต่เนื่องจากเขามีประสบการณ์ค้าขายเจริญกว่าดินแดนอื่นแถบเอเชียที่เป็นอาณานิคมของประเทศอื่น ส่วนคนพื้นเมืองไม่รู้จักค้าขาย เพียงนำของมาแลกเปลี่ยนกัน เมืองจีนมีพื้นที่ทำกิน = 0.2 เอเคอร์ แต่เมืองไทยมีพื้นที่ทำกิน = 2.8 เอเคอร์ พบว่ามากกว่าเมืองจีนถึง 10 กว่าเท่า สมัยที่คนจีนมาถึงในด้านประวัติศาสตร์ของไทย แต่ก่อนมีชนชั้นสูงพวกเจ้าขุนมูลนาย และพวกชนชั้นล่างพวกไพร่ ไม่มี

ชนชั้นกลาง ตอนแรกคนจีนมาทำงานชุดคลอง ใช้แรงงานแต่มีคุณภาพ ต่อมามีโอกาสทำการค้าขายเป็นพ่อค้า และประสบความสำเร็จ สิ่งที่คนจีนนำมาคือ คำสั่งสอนพ่อแม่เกี่ยวกับการทำมาหากิน ความขยัน อดทนอดออม เอานำมาประยุกต์ใช้กับแต่ละท้องถิ่นในประเทศไทย มีวัฒนธรรมเฉพาะของคนจีนแต้จิ๋ว ที่แตกต่างจากของคนจีนที่สิงคโปร์ และที่มาเลเซีย

วัฒนธรรมเกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตร

เมืองจีนมีระบบศักดินามานาน สังคมจีนเน้นบทบาทของผู้ชายยกให้เป็นใหญ่ ในลูกชาย ลูกชายคนโตก็เป็นใหญ่ ท่านชงจื้อได้สร้างชนชั้นขึ้นมา แต่ในที่สุดครอบครัวต้องเป็นหลักคนที่ เป็นหัวหน้าครอบครัวเป็นคนที่มีอายุมากที่สุด คนในครอบครัวต้องเชื่อฟังผู้ปกครองใหญ่สุด ดันตระกูลต้องมีการรวมกัน ในทุกปีต้องมีการตั้งศาลบรรพบุรุษไว้เช่นดันตระกูล การจัดระดับความสำคัญมากน้อยของคนในครอบครัวของคนจีนได้รับอิทธิพลมาจากคำสอนของชงจื้อ ถ้าเป็นที่ต้องช่วยเหลือน้อง น้องต้องเคารพพี่ ญาติต้องช่วยเหลือกัน ขยายลงเป็นแซ่หนึ่ง แม้ในหมู่บ้านเดียวกันก็นับถือเป็นที่น้องกัน ทำให้คนแซ่เดียวกันไม่โดดเดี่ยว วงศ์ตระกูลของคนจีนเป็นมายาวนาน ปัจจุบันนี้มีการจัดตั้งสมาคมญาติตระกูล และมีการสืบสานไปถึงดันตระกูลว่าเป็นใคร มาจากไหน การนับแซ่เชื่อถือเคารพกันในคนแซ่เดียวกันเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของจีน คนจีนแซ่เดียวกันในเมืองไทยติดต่อรวมญาติกับคนแต้จิ๋วในไทยเชื่อมกับคนจีนในฮ่องกง สิงคโปร์ มาเลเซีย ทั่วโลกเป็นการสร้างสมาคมแต้จิ๋วแพร่กระจายไปทั่วโลก

การปกครองบุตรของพ่อแม่คนจีนได้รับคำสอนของท่านชงจื้อว่าพ่อแม่ต้องอบรมสั่งสอนเข้มงวดกับลูกหลาน เพื่อให้ลูกหลานเป็นมังกรคือเป็นใหญ่เป็นโต คนจีนยึดถือคำสอนทงศ์พิทท์ 1,000 คำ ของชงจื้อ หรือ “ซัยยี่ปู้ง” หมายถึง คุณธรรมการปกครอง โดยเฉพาะการเลี้ยงดูบุตรแม่ของชงจื้อนักปราชญ์ชาวจีนผู้หนึ่งได้ให้ความสำคัญในการเลี้ยงดูบุตรมากโดยเลี้ยงดูบุตรอย่างเข้มงวด เรื่องการศึกษาลูก ตรวจตราการคบเพื่อนของลูกเพื่อให้ลูกมีอนาคต พ่อแม่ต้องเลี้ยงดูให้เป็นคนดี มีความรู้ มีตำแหน่งหน้าที่ราชการสูงจนมีคำกล่าวที่ว่า “เรียน 10 ปี เพื่อไปสอบตำแหน่ง จอหงวน” ระบบศักดินากำหนดว่าต้องการคนที่รับใช้ราชสำนัก ต้องสอบความรู้ระดับชีวจ้าย (เป็นครูหรือผู้มีปัญญาดี) ค่อยๆ สอบหลายชั้นไปสอบจิ้นสือ (เป็นบัณฑิต) แล้วเดินทางไปสอบในเมืองหลวง คนที่สอบระดับกลางได้แล้วก็เข้ารับราชการได้เป็นเจ้าเมือง นักปกครอง ฉะนั้น การร่ำเรียนเขียนอ่านเพื่อสอบรับราชการนั้นต้องระลึกรู้เข้าใจหลัก

ขงจื้อเป็นอย่างดี ขงจื้อเป็นนักปราชญ์สำคัญของชาวจีนเป็นชาวชานตงเป็นนักคิด นักปกครอง
คำสอนของขงจื้อถือว่าเป็นพื้นฐานของวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ และความเป็นอยู่ของชาว
จีน ให้ประหยัดเคารพพ่อแม่ เลี้ยงดูอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นฐานของศัพท์
1,000 คำ ทำให้จีนสืบต่อวัฒนธรรม มายาวนานถึงปัจจุบัน (สัมภาษณ์ ไสว วิศวานันท์,
นักวิจัยอาวุโส จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 13 ธันวาคม 2542)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางวันไหว้จีน - ไทย ๕ ปี
สำหรับ

	๒๕๕๒
๑. ไหว้เหล่าเอี้ยเจียที่ ๒๔ เดือน ๑๒	๕ ก.พ.
๒. ไหว้วันสิ้นปี สิ้นเดือน ๑๒	๑๕ ก.พ.
๓. ไหว้รับใช้จิ้งเอี้ย ปี ๒๕๕๒	ไหว้เวลา ๒๓.๐๐-๐๑.๐๐ น.
๔. ไหว้วันตรุษจีน ๑ เดือน ๑ ของจีน	๑๖ ก.พ.
๕. ไหว้รับเหล่าเอี้ยกลับลงมา ๔ เดือน ๑ ของจีน	๑๙ ก.พ.
๖. ไหว้ที่กงแซ ๔ เดือน ๑ ของจีน	๒๔ ก.พ.
๗. ไหว้วังเวงเซีย ๑๕ เดือน ๑ ของจีน	๒ มี.ค.
๘. ไหว้เซ็งเม้ง ต้นเดือน ๓ ของจีน	ครึ่งหลังเม.ย.
๙. ไหว้เทศกาลบะจ่าง ๕ เดือน ๕ ของจีน	๑๘ มิ.ย.
๑๐. ไหว้สารทจีน ๑๕ เดือน ๗ ของจีน	๒๕ ส.ค.
๑๑. ไหว้พระจันทร์ ๑๕ เดือน ๘ ของจีน	๒๔ ก.ย.
๑๒. ไหว้ตั้งไถ่ยมประมาณเดือน ๑๑ ของจีน	เริ่มต้น ธ.ค.

พ.ศ. ๒๕๕๒ - ๒๕๕๖
มือใหม่ไหว้เจ้า

๒๕๕๓	๒๕๕๔	๒๕๕๕	๒๕๕๖
๓๐ ม.ค.	๑๘ ม.ค.	๕ ก.พ.	๒๖ ม.ค.
๔ ก.พ.	๒๓ ม.ค.	๑๑ ก.พ.	๓๑ ม.ค.
กลางดึกของคืนวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ สว่างเช้าวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์			
๕ ก.พ.	๒๔ ม.ค.	๑๒ ก.พ.	๑ ก.พ.
๘ ก.พ.	๒๗ ม.ค.	๑๕ ก.พ.	๔ ก.พ.
๑๓ ก.พ.	๑ ก.พ.	๒๐ ก.พ.	๙ ก.พ.
๑๙ ก.พ.	๗ ก.พ.	๒๖ ก.พ.	๑๕ ก.พ.
ต้นเม.ย.	ปลายมี.ค.	กลางเม.ย.	ต้นเม.ย.
๖ มิ.ย.	๒๕ มิ.ย.	๑๕ มิ.ย.	๔ มิ.ย.
๑๔ ส.ค.	๒ ก.ย.	๒๓ ส.ค.	๑๒ ส.ค.
๑๒ ก.ย.	๑ ต.ค.	๒๑ ก.ย.	๑๑ ก.ย.
เริ่มปลายพ.ย.	เริ่มกลางธ.ค.	เริ่มต้นธ.ค.	เริ่มปลายพ.ย.